

(Давоми. Боши 1-бетда)

И. Каримов — йирик сиёсий арбоб. Сиёсат — лотинчадан таржимада давлати идора қилиш санъати дегани. XI аср алломаси ва давлат арбоби Низом ул-Мулк ўзининг машҳур «Сиёсатнома»сида бу сўзни салтанатни бошқариш, жамоа ишларини ташкил қилиш маҳорати, деб тушунтирган. Алишер Навоийнинг замондоши Ҳусайн Кошифий сиёсат мамлакатни тартибга солади, агар сиёсат бўлмаса давлат ишларига ҳалал етади, деган эди.

Юртбошимизнинг кўпчилик манфаатини кўзаловчи, жамият ҳамжиҳатлигини таъминловчи одил сиёсати ва бу сиёсатнинг амалий таъсири истиқлолимизни мустаҳкамлашда ҳал қилувчи омил бўлиб хизмат қилмоқда. Ана шундай сиёсатни шакллантириш ва ҳаётга тадбиқ қилиш кўп жиҳатдан давлат арбоби, унинг қобилиятига ва салоҳиятига, теварак-атрофдаги кишиларнинг виждонига, инсофлигига боғлиқдир.

Хур Ўзбекистоннинг олти йиллик тарихига назар ташлар эканмиз, Президент И. А. Каримов ўз сиёсатини, авваломбор, давлат мустақиллиги, барқарорлиги, халқнинг осойишталиги, қўшни мамлакатлар билан тинч-тотув яшаш йўллариини инobatта олиб амалга оширмоқда.

Бундан деярли беш аср муқаддам италиялик машҳур сиёсатшунос Никколо Макиавелли халқни билмоқ учун ҳокон бўлмоқ, ҳоконни яхши англамоқ учун халққа мансуб бўлмоқ даркор, деган эди. Фикримча, юртбошимиз шундай ҳокондир. У раҳбарлигида барпо этилаётган мустақил Ўзбек давлати уч зарбдаст асосда — диёнат, адолат ва интизом сиёсати негизда қад кўтармоқда. Соҳибқирон Амир Темурийнинг «Куч — адолатдир» деган шiori И. Каримовнинг ҳаётий ақидаидир.

Мир Алишер Навоий: «Эурсен шох, агар огоҳ сен-сен. Агар огоҳ сен-сен, шох сен-сен», деган. Яъни юртбоши салтанатдаги аҳволдан тўла хабардор бўлмоғи лозим, у аҳволни яхши билган ҳолда юртни тўғри идора қилиши мумкин, дейди буюк шоир ва давлат арбоби.

Юртбошимиз мустақил Ўзбекистоннинг ўзига хос ва ўзига мос янгиланиш ва тараққиёт йўлини энг аввало аҳоли ҳаётининг миллий-тарихий хусусияти, тафаккур ва турмуш тарзи, халқ анъаналари ва урф-одатлари, кўп миллатли республиканинг бутун ўзига хос жиҳатларини ҳисобга олган ҳолда ўзининг «Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли» асарида баён қилиб берган. Уша асарда «Ўзбекистон келажаги буюк давлат. У мустақил, ҳуқуқий, демократик давлатдир. У инсонпарварлик принципларига асосланган, миллати, дини, ижтимоий аҳоли, этникларидан қатъи назар фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлаб берадиган давлатдир» дейилган эди.

«Ўзбекистон — келажаги буюк давлат», «Янги уйни қурмай туриб, эскисини бузмам», «Буюк мақсад сари оғишмайлик» сингари рисолаларда ўша фикрлар ривожлантирилди. Мустақиллик Қомуси бўлиши Конституция ҳақида, фуқаро, жамият ва давлат ўрта-сидаги муносабатларнинг ҳуқуқий асослари ишлаб чиқилди ва мамлакатимизнинг тараққиётининг асосий йўналишлари белгиланб берилди.

И. А. Каримов — Мустақиллик қомусимиз — Конституцияимизнинг асосий ижодкоридир. Ўзбекистон ёрқин келажаги, унинг истиқлол ва мустақиллиги кўп жиҳатдан унинг Асосий Қонунига боғлиқдир. Чунки бу Қонун республиканинг ҳар бир фуқароси учун, давлат ҳокимияти учун аниқ йўлни белгилаб берадиган йўлчи юлдуз — компас ҳисобланади. Конституция Мустақил ватанимиз ва давлатимизнинг ижтимоий, сиёсий, иқтисодий, маданий ҳаётини ташкил этиш ва бошқариш учун заруриятдир.

Моҳият жиҳатидан Конституция узок муддатга мўлжалланган, илмий асосланган ва пухта-пишиқ бўлиши ҳаётий талаб ҳисобланади. Мустақил Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси инсон ҳуқуқларига, мустақиллик ва ижтимоий адолат, инсонпарварлик, демократик гоёсига содиқлик, келажақ авлод олдида масъулият сезиш, ўзбек давлатчилиги ривожини таъминлаш аниқ йўли ташкил этиш, ҳуқуқий давлат тузиш, халқимизга муносиб тинчлик, миллий тотувлигини таъминлаш мақсади билан гоёт аҳамиятлudur.

«Бирон-бир жамият маънавий имкониятларини, одамлар онгида маънавий ва ахлоқий қадриятларини ривожлантирмай ҳамда мустаҳкамламай туриб ўз истиқболини тасаввур эта олмайди», — деб ёзади И. Каримов. Левитин ва Карлайнинг фикрича, Ўзбекистон раҳбари бу ишда ҳам ўзини яққол намоён қилди. Каримов «Ўтмиш орқали олға бораёйлик» деб номласа бўладиган ҳаракатни бошлади. Мамлакатимиз табиий ва ақлий са-

лоҳиятини, халқ манфаатларини, ўтиш даврининг моҳиятини чуқур англаган ҳолда, юртбошимиз «Жамиятни иқтисодий ва маънавий жиҳатдан ривожлантириш сиёсий ислохотлардан олдинда бориши керак», деб таъкидлаган эди Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 48-сессиясида.

Шубҳасиз, жамият тараққиётида иқтисодий муаммоларни ҳал қилиш биринчи ўринда туради. Жамиятни бошқариш учун, унда татбиқ этиладиган ислохотлар механизмини тўғри белгилаб олиш керак. Ўшандагина тажриба ва илмий асосларга таяниб, жамият тараққиёти режаларини ва ушбу режалар билан уйғунлашган ҳолда ички ва ташқи сиёсат йўналишларини ишлаб чиқиши мумкин.

И. А. Каримовнинг «Ўзбекистон — бозор муносабатларига ўтишнинг ўзига хос йўли» ва «Ўзбекистон — иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш йўлида» номли асарларида республикамиз халқининг моддий ва маънавий фаровонлиги йўлида олиб борилаётган иқтисодий ислохотларнинг мақсади ва стратегиясининг илмий-назарий ва амалий томонлари ёритиб берилган. Ушбу асарлар ва юртбошимизнинг кўплаб, жаҳон иқти-

дир. Президент давлат аҳамиятига молик бўлган муаммолар ҳақида очикдан-очик мулоҳаза-мушоҳада юритади, ўқувчини очик суҳбатга чорлайди. Фикримизча, бундай юракдан чиқариб мушоҳада қилиш Президентга хос ошкоралик ва очик табиатлиликнинг яққол белгисидир.

Иккинчидан, бу асар мустақил Ўзбекистон тараққиёти стратегиясининг фалсафасидир ва шарқона интеллектуал аниқнага ҳамохандир. Масалан, Абу Наср Форобий ўзининг машҳур асари «Ороу-аҳлил-мадинатил-фозила» («Маданиятлы шаҳар аҳолисининг қарашлари»)да, давлат раҳбари фазилатли (маданиятлы) ва ҳоким (файласуф) бўлиши, бошқариш ва раҳбарлик иқтидорига эга бўлиши зарурлигини таъкидлаган. Фаробий давлат раҳбарининг қуйидаги хусусиятларини кўрсатган: «Фазилатли жамиятнинг раҳбари бўлмиш киши соғлом тан, соғлом руҳ эгаси бўлиши билан бирга, ақлли, зийрак, кучли ифода қилиш ва баён этиш истеъдодига эга бўлиши керак. У илмга чанқок, ҳаво-ҳавасдан узок, улғув, дунё ишларига берилмаган, адолатсевар, зулму ситамга қарши, юмшоқ табиат, жасоратли ва ҳақ хо-

рзда ёзилгандир. Асарни ўқиш ва ўқиш муайян ақлий ва ижодий сафарбарликни талаб қилади. Бу айниқса ёшлар учун муҳимдир. Ҳар бир ўсмир ва қиз азиз юрт келажаги тақдири учун масъулдир. Асардаги келажаққа бўлган ишонч (оптимизм) руҳи ҳар биримизнинг ҳаётий принципимизга айланмоғи зарур. Бу эса халқнинг бутун салоҳиятини ҳаракатга келтиришни талаб қилади. Халқимиз салоҳияти ниҳоятда юқори.

Олтинчидан, бу асар халқимизнинг ҳозирги замон муаммоларига нисбатан нуктаи назари, баҳоларини жаҳон ҳам-жамиятига кўрсатади. Асарда келтирилган хулоса ва тақлифлар халқ ҳаётидан, тажрибасидан олинган, халқ руҳи билан йўғрилгандир.

Еттинчидан, бу асарда муаллифнинг энг нозик ва мушкул масалалар бўйича очикдан-очик фикр-мулоҳазалари ва илмий асосланган гоёлари муҳассамлашган. Коррупция ва жиноятчилик, уруғ-аймоқчилик ва маҳаллийчилик, диний ақидапарастлик ва мутаасиблик, миллатчилик каби мавзуларни кўтариш, улар бўйича ўз нуктаи назарини баён қилиш, шу билан бирга ушбу фикрлар юзасидан ўқувчини мушоҳадага, ақлий мулоқотга чорлаш — бу асарнинг яна бир ўзига хос хусусиятидир.

Саккизинчидан, бу асар муаллифнинг хотиралари, яъни мемуари эмас. Бу асар XXI аср бўсағасида мавжуд муаммоларни чуқур ўрганиш, умумлаштириш, таҳлил этиш натижасида чиқарилган назарий ва амалий хулоса ва қоидаларга бой улкан илмий тадқиқотдир. Шу жиҳати билан бу асар бошқа бир қатор давлат арбобларининг китобларидан тўб жиҳатдан фарқ қилади. Шунинг учун ҳам бу асар тадқиқотчилар ва олимлар, сиёсатчилар ва амалиётчилар учун бебаҳо илмий манба вазифасини ўташи шубҳасиздир.

Тўққизинчидан, бу асар халқнинг давлат ва жамиятдаги аҳвол, унинг муаммолари ва ечимлари, бугуни ва келажаги ҳақида маълумот олиш ҳуқуқини тўла таъминлашга қаратилган. Умуман ахборот олиш ҳуқуқи ҳар бир фуқаронинг муҳим сиёсий ҳуқуқларидан биридир. Юртбошимиз ўз асарида ҳар бир фуқарога зарур маълумотлар бериш билан бирга уларни олдимизда турган вазифаларни бажаришга даъват этади. Умуман, тўғма истеъдод, илм-фанга таяниш, одамлар билан фикрлашиш баркамол инсон тағзаминидир. Шу маънода, ушбу асар муаллифнинг чуқур илмий, сиёсий салоҳияти, воқеа-ҳодисаларга тўб жиҳатдан янгича ва шижоаткорона ёндашиши, улкан ҳаётий тажрибаси, холисчилиги яққол кўрсатади. Бу ҳол муаллифнинг истиқболни, эртанги кунни илгарироқ, аниқроқ, чуқурроқ ва қўлампроқ тасаввур этиши, жамиятдаги турли сиёсий ва ижтимоий оқимларнинг ҳақиқий кучини бехато баҳолаб олиши, бугунги воқеаларнинг оқибатини олдиндан библишдан далолат беради.

Учинчидан, тарих ҳўкими олдимизга қўйган йирик вазифалар ўзининг ўткирлиги ва ҳаётийлиги билан XXI аср бўсағасида мустақил Ўзбекистон тарихий синовдан ўтказмоқда. Миллий, минтақавий ва халқро мураккаб омилларни назарда тутган ҳолда тарихий бурилиш нуктаси бўлмиш XXI асрга мустақил давлатни муваффақият билан ўтказиш, уни тараққиётнинг юксак поғоналарига кўтариш йўллариини кўрсатиш учун кўп қиррали билим, бой тажриба, теран ақл, сиёсий жасорат, миллий мафкурага таяниш ва келажаққа бўлган ишонч руҳида ёзилган бу асар ҳар бир фуқаронинг дас-турламаламига айланиши керак.

Ҳар қандай воқеликка ва ҳолатга Замон ва Макондаги жараёнларга қиёсланган ҳолда баҳо берилса, бу энг одил мезон ҳисобланади. Чунки оқни қорадан, аччиқни-чучуқдан, иссиқни-совуқдан, яхшини-ёмдан ажратувчи ўртадаги мантиқ — қиёслаш! Ана шу қиёслашнинг нисбий ўлчамлари тенгламасида метёрий ҳақиқат ётади.

Ҳар сўзининг ўз жойи бор, Ҳар нуктанинг макони.

деганларидек бу чексиз ва чегарасиз Замон ва Маконда ҳар бир давлатнинг, ҳар бир кишининг ўз ўрни, ўз макони, ўз манзили бор. Ҳаёт эса қиёсий ўлчовлар орқали метёрий мутаносиблигини мангу сақлаб бораверади.

Юртбошимиз И. А. Каримовнинг «Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари» асари чексиз Замон ва Маконнинг ўткир мушоҳада билан чуқур идрок қилинган инъикосидир.

Президентимиз ёзганидек, ушбу китобда «...тилга олинган мавзунинг ўзи — хавфсизлик, барқарорлик, мамлакатнинг собитқадамлик билан ривожланишига эришиш учун ислохотларни амалга ошириш зарурлиги ва ана шу асосда одамларимизнинг фаровонлигини ва муносиб турмуш кечиришини, жаҳон ҳамжамиятида ўз ўрнини эгаллашни таъминлаш — моҳият эътибори билан давлат мустақиллиги ва суверинитети, халқ эркинлиги ва тенглигига эришишнинг асосий мазмуни, айтиш мумкин, пировард, абадий мақсадирид».

Акмал САИДОВ,
профессор, ҳуқуқшунослик фанлари доктори.

АББАДИЙ МАҚСАД

содий анжуманларида сўзлаган нутқлари ҳамда турли мамлакатларнинг тадбиркор ва ишбилармонлари билан бўлган суҳбатларда айтган фикр-мулоҳазалари бозор иқтисодиёти назариясига қўшилган салоҳиятлы илмий-амалий ҳиссадир.

Мамлакатимиздаги ислохотлар дадил одимларининг сабаби жаҳон тажрибасига таянган ҳолда ўз тараққиёт ва ривожланиш йўлисини белгилаб олганлигидир. Юртбошимизнинг Олий Мажлисининг VI сессиясида сўзлаган нутқида «Ҳозирги босқичда демократик ислохотларни чуқурлаштиришнинг муҳим вазифалари» баён этилган. Сиёсий институтлар ва суд тизими ислохотларини чуқурлаштириш ҳозирги кундаги энг устувор вазифалар сифатида белгилаб берилди. Шу ўтган вақт мобайнида бу вазифалар изчиллик билан бажарилмоқда. Инсон ҳуқуқлари бўйича миллий институтлар тизими шаклланди. Бу тизимга Инсон ҳуқуқлари бўйича Олий Мажлис вакили, Амалдаги қонунчилик мониторинги институти, Инсон ҳуқуқлари бўйича миллий марказ, «Ижтимоий фикр» жамоатчилик маркази киради. Ўзбекистон судьялари ассоциацияси ва Адвокатлар уюшмаси фаолият кўрсата бошлади.

Истиқлол йилларида «Ўзбекистоннинг халқро нуфузи, унинг жаҳон ҳам-жамиятида тутган ўрни ва иштироки юксалиб, мустаҳкамланди». «Ўзбекистоннинг истиқболини аниқ кўриш, унинг ўзгариш-сиёсий ва стратегик ҳолати жуда қулайлигини баҳолаш — буларнинг ҳаммаси Ислам Каримовнинг хизматидир», деб ёзади Н. Мишин.

Юртбошимизнинг янги «Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари» номли асарининг чоп этилиши, муаллифнинг улкан амалий ва илмий фаолияти ва салоҳиятини-нинг мантиқий маҳсули дейиш мумкин.

И. Каримовнинг асарини ўқиганда Заҳриддин Муҳаммад Бобурийнинг қуйидаги сатрлари ёдга тушади:

«Ҳар вақтқи, кўргасен
менинг сўзумни,
сўзумни ўқуб англайсен
ўзумни».

Ҳа, И. Каримов истиқлол йилларида амалга оширилган ишларни, орттирилган диққатга сазовор тажрибани, воқеа-ҳодисаларни аслича, қандай бўлса шундай — заррача ҳам бузмай, қўшмай-чатмай қорозга туширган. Холисона қалам тебратган. Ҳозирги замон сиёсий харитасини атрофлича таҳлил қилиш, тарихий воқеалар сабаб ва оқибатларини, конкрет давр шароит таъсирини инobatта олиш ва уларга муносабатни аниқлашга ва би-лишга кўпроқ эътибор бериш ушбу асарнинг алоҳида хусусиятидир.

«Ўзбекистон XXI аср бўсағасида» асарининг қандай ўзига хос жиҳатлари, хусусиятлари бор? Фикримизча, улар қуйидагилардан иборат.

Биринчидан, бу асар юртбошимизнинг Ўзбекистон халқи ва жаҳон ҳамжамияти билан ҳозирги замоннинг энг долзарб муаммолари тўғрисидаги очик мулоқоти-

ийис бўлиши керак... Бундай раҳбар томонидан бошқариладиган жамиятда тартиб-қоида ҳукмрон бўлиб, кишилар орасида аҳиллик оша боради, барча халқ манфаати таъминланиши билан бирга, зарарли ишлар улар ҳаётдан йўқолади».

Соҳибқирон Амир Темурийнинг машҳур «Тузуқлари» ҳам салтанат барқарорлиги, тараққиёти ва келажақ тақдири ҳақидаги фалсафий ва сиёсий-ҳуқуқий фикр ва қарашлар мажмуидир. Мирзо Улғубек, Султон Ҳусайн-Бойқаро, Заҳриддин Муҳаммад Бобур, Мирзо Комрон, Жалолуддин Акбар, Шохжаҳон, Зебуннисо бегим ва бошқалар кўпинча зулфисон-найн шоир, олим, адиб ва юксак маърифат соҳиб бўлганлар.

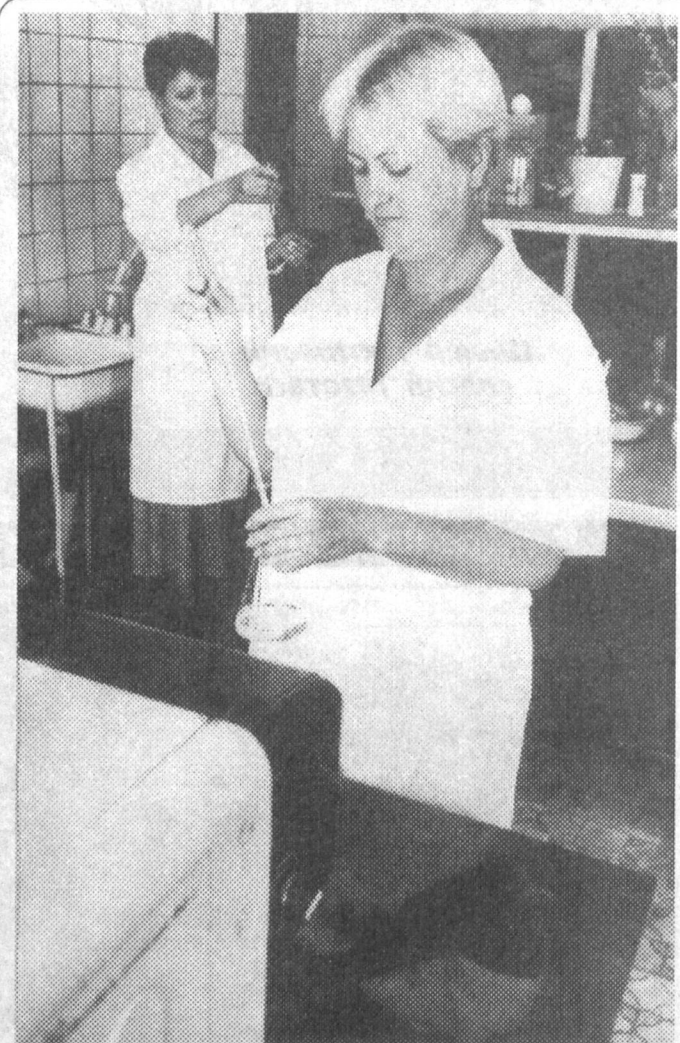
Учинчидан, ушбу асар келажаққа йўналтирилганлиги билан ажралиб туради. Унда кўҳна тарих сабоқлари, ҳозирги кун таҳлили ва буюк келажақни белгилашга қаратилган фикр ва гоёлар ўз аксини топган. Асарда келажаги буюк Ўзбекистоннинг тараққиёт истиқболлари белгиланб берилган. Шу боис И. А. Каримов амалга ошираётган ислохотларни ўз қўлами билан ва унинг назарий хулоса ва қоидалари аҳамияти жиҳатидан хитойлик Сун Ят Сеннинг уч тамойилига: миллийлик (чет эл асоратидан қутулиш), демократизм (халқ ҳукмронлиги), одамлар турмуш даражасига эътибор (ҳар бир деҳқон ўз ерига эга бўлсин), ҳинд халқининг фарзанди Мохандас Карамчанд Ганди Махатма — буюк қалб эгасининг «Яшасин зўрақилиқсиз инқилоб!» шiorига, Мустафо Камолнинг Туркияни қайта тиклашдаги ислохотларига, АҚШнинг тўрт карра Президенти Ф. Д. Рузвельтнинг «Янги курс»ига, Эрхард ислохотига, Маршалл планига мўқояса қилиш мумкин.

Ўзбекистон мустақиллигини эълон қилиб, ички имкониятлар, минтақа шароити ва халқро талабларни назарда тутган ҳолда, тарихий заруратдан келиб чиқиб мамлакат иқтисодиёти ва маданияти тараққиёт стратегиясини тузиб, Ўзбекистон ҳудудида тинчлик ва барқарорлиқни таъминлаш орқали бутун минтақада хавфсизликни сақлаш — ушбу асарнинг бosh ғоясидир.

Тўртинчидан, бу асар жамият ва давлат ривожланишига фуқароларнинг онли муносабатини шакллантиришга қаратилганлиги билан ажралиб туради. Бу олдимизда турган стратегик вазифадир. Изчил амалга оширилаётган ислохотлар онгимизга сингиб кетган боқимандалик ва текисчилик кайфиятларидан қутулишга ёрдам беради. Шу муносабат билан ҳар бир фуқаро Ўзбекистондаги тўб ўзгаришларнинг четдан кузатувчиси эмас, балки фаол иштирокчиси ва ижодкордир, деган гоё келажаққа бўлган ишонч руҳини шакллантиради. Мавжуд қийинчилик ва муаммоларни албатта ёнгишмизга бўлган ишонч ва шижоатни орттиради.

Элу юрт истиқболини белгилашга қаратилган бу асар, муаллифга нисбатан ҳурмат ва эҳтиромни орттиради. Бу эса халқнинг ўз юртбошимизга бўлган ишончининг яққол ифодасидир.

Бешинчидан, бу асар муаммоли та-

Шаҳримиздаги синтетик ювиш воситалари корхонаси жамоаси ранг-баранг ювиш воситалари маҳсулотлари ишлаб чиқариш йўлида изланмоқда. Бу борада корхона лабораторияси ходимлари Нина Макеева ва Галина Масляеванинг изланиши диққатга сазовордир. Пастдаги суратда корхонада тайёрланаётган маҳсулот намуналари тасвирланган.

Рустам Шарипов олган суратлар.

Тадбиркорлик

ХОРИЖЛИКЛАР ТАЖРИБАСИ АСОСИДА

Республика Амалий алоқалар маркази тадбиркорларнинг фаолиятини янада кенгайтириш, хорижликлар тажрибаси билан таништириш борасидаги ишларни амалга оширмоқда. Бизнинг Республика Амалий алоқалар марказининг директори Шўҳрат Охунжонов билан суҳбатимиз ана шу марказ фаолияти ҳақида бўлди.

— Марказимизнинг фаолият бошлаганига ҳам уч йил бўлди. Шу ўтган муддат ичида кичик ва ўрта тадбиркорлиқни ривожлантиришга баҳоли қудрат ёрдам бердик. Тадбиркорларимиз Европа Иттифоқи томонидан ташкил этилган Европартенариатнинг олтинчи сессиясида иштирок этишди. Тадбиркорларимизнинг ҳам, бизнинг ҳам тажрибаларимиз тобора ошиб борапти. Йилда бўлиб ўтган Европартенариат сессиясида Ўзбекистондан 18 нафар тадбиркор иштирок этди. Улар 300 га яқин музокаралар олиб боришда ҳамда 67 шартномага қўл қўйиб келишди. Мана ҳозир Греция ва бошқа мамлакатлардан тадбиркорларимизга тақлифлар келаяпти. Улар олиб борган музокараларини энди ҳаётга тадбиқ этишлари керак. Бунинг учун улар ҳаракат қилишлари зарур ҳамда мутасадди ташкилотлардан тадбиркорларимизга ёрдам керак бўлади. Яъни, тадбиркорларга яна имтиёзли имкониятлар туғдириб, қўмақлашса, бу жуда катта фойда келтириши мумкин. Шунингдек, «Навийшамс» фирмаси вакилларини Италияга юбордик. Улар Италияда музқаймоқ ишлаб чиқарадиган асбоб-ускуналарни кўриб келишди. Ҳозир шартномага қўл қўйиш арасида турибмиз. «Лизинг» фирмаси орқали улар 165 минг долларга Италиядан музқаймоқ ишлаб чиқарадиган асбоб-ускуналарни олиш арасида туришди. Яна иккита фирмамиз ерэнгоқни қайта ишлаб қадокқалардан асбоб-ускуна олишмоқчи. Улар яқин келажақда мутасадди ташкилотлардан ёрдам ҳамда рухсатнома олиб, шартномалар имзолайдилар. Натижада Ўзбекистонга керакли асбоб-ускуналарни олиб келиб, чет элга ҳам сотиш имкониятига эга бўлган маҳсулотлар ишлаб чиқарамиз.

— Демак, марказ уч йиллик фаолияти давомида республикамиз тадбиркорлари хорижий фирма ва компаниялар тажрибаларини ўрганган. Шу ўрганиш жараёнини давом эттирган ҳолда улар тажрибаларини ҳаётга тадбиқ этишдими?

— Тошкентдаги «Истал» фирмасини олишимиз мумкин. Бу фирма иссиқлик энергиясини тежаб ва бу энергиядан қандай қилиб унумли фойдаланиш юзасидан иш олиб бориши мумкин. Улар Франция ҳамда Грециядаги музокаралари натижаси ўлароқ кўбш энергиясидан фойдаланишни ўрганиб келишди. Менимча, бу технология Ўзбекистонда жорий этилса у ёқилғини тежаб, жуда катта фойда келтириши мумкин. Ўйлаётганим, «Истал» фирмаси ва бошқа фирмалар фаолияти иқтисодиётимиз учун жуда зарурдир.

Очил ҲАЗРАТОВ ёзиб олди.

Табиат гўзаллиги ҳаммамиз ҳам ошқимиз. Гуллар чиройига, кушлар парвозига, тоғлар салобатига, камалак нафислигига, кушлар сайрашининг мусиқий оҳангига маҳлиё бўлмаган ким бор? Эътибор берганимиз, капалакнинг бир қанотидagi ҳоллар унинг иккинчи қанотида ҳам такрор. Во ажабо, деб ёқа ўшлайсиз... Табиатда «Мушук тоғ», «Айиқ тоғ»лар бор. Улар тун қоронғусида узокдан худди мушукка ёки айиққа ўхшайди.

Наманган вилоятининг Қирғизистон Республикаси билан туташ тарафиди, «Кўксарой» дам олиш уйи атрофида оқшомда «Уйкудаги гўзал» пайдо бўлиб, тонг отиши билан «йўк» бўлиб қолади... «Гўзал»нинг сочларию бошидан тортиб оёқларининг учигага яққол кўринади. Хайрат билан боқасиз... Табиатда бунчалар тантлики, гаройиблики...

Табиатдаги мутаносиблик ва уйғунлик, симметрия ва гаройиблик бизни хайратга солади, уйга толдиради. Бу мукамаллик сир асрори нимада?

Табиат манзараси шоир ва мусаввир қалбига тугён солади, мувозанаатдан чиқаради: шеърят ва тасвирий санъат

Муносабат

РИЁЗИЁТ ВА НАФОСОТ

дурдоналари пайдо бўлади... Бастакорга бўлажак асари «қуйилиб» келади. Уни «эшитида», оҳангига «сел» бўлади. Ҳўш, ахли риёзиёт нима қилади? У маҳлиё бўлиб ўтираверадими? Йўқ, у бу мутаносибликини, уйғунликини, симметрияли ўз усуллари билан таҳлил қилади. Мутаносиблик, уйғунлик симметрия қонунларини очади, гўзаллик сирларини математик символларга, математик формулаларга «қўйирилади» ва бунга эришади ҳам. Риёзиёт бу йўналишда жиддий ютуқларга эга. У нафақат гўзалликдан, нафосатдан хайратланибди, балки унинг қонунларини очиб, нафосатнинг сирини нимадалигини сизга очик-ойдин кўрсатиб беради, воқиф қилади. Сизда ҳам нафосатни англаш, уни идрок қилиш энди янада чуқурлашади, бир неча нафис иход маҳсулидан энг яхшисини ажрати олишга ўргатади.

Қўли гул боболаримиздан қолган мерос — Бухоро, Самарқанд, Хива шаҳарларидаги обидаларга (ва бошқа обидаларга ҳам!) тикилиб, кўзимиз қувонади... Улардаги нақшлар нафосати, нозик дид билан танланган ранглар жилваси, биринчаранга ўқилганда мутаносиблик ақлимизни лол қилади... Булар шоир ва ёзувчиға илҳом беради, тарихчи ўша давр воқеаларини тикламоқчи бўлади: мусаввир ва мубошир «Мен ҳам шундай нақшлар чиза олармиканман?», «Мен ҳам шундай иход қила олармиканман, менинг ҳам қурган биноларим асрлар оша «қилт этмай» турармикан?» деб хаёлга «қўмади!» Риёзиётчи ҳам бу гўзалликка бефарқ қарай олмайдиган, унинг ҳам илҳом қайнайди, жўш уради. У тайёр обиданинг, тайёр дурдона, шох асарининг ўзидан хайратланиш билан бирга, унинг яратилиш босқичларини, мубошир чизмасидан бошлаб, мусаввир қўйган охириг заррин нуктагача бўлган ҳамма босқични фикран ҳайлидан ўтказиши... Бино асосининг мустаҳкамлигидан тортиб бинонинг эзиллашга бардошлилигига, нақшлар, безаклар такрорланишидаги қонунятлардан тортиб, бинонинг симметриясигача бўлган ҳамма-ҳамма муаммолар уни қизиқтиради: «Бобоканаларнинг бу нафосат намунасини яратишда қандай риёзий қонунлардан, қандай формулалардан фойдаландилар? Қанчалар ҳисоб-қитоб ишларини, қандай аниқликда бажардилар? Қани ўша тиллашбоқ аждодларин топган қонунларни, формулалар, «зиж»лар?» У бу саволларга жавоб топишга интилади, топади ҳам... Риёзиётчи, масалан, маълум бир гуруҳ «асосий нақшлар» ёрдамида, симметрия қонунларидан фойдаланиб, қандай ва қанча хил нақшлар «ясаш» мумкинлигини сизга айтиб бера олади... Шеърят деганда риёзиёт ахли ўзини «томдан ташлабди». Айниқса уларни классик шеърят ром этади. Арузда эзилган газаллар гўзаллиги нимада? Арузда эзилган газалга мусика боғлаш қийин эмас, унинг мусикаси «ўзи билан».

Ҳазрат Навоийнинг «Мезонул авзон» асарини билмоқ ва идрок қилмоқ унинг риёзиётдан маълум билим даркор. Риёзиёт билан нафосатнинг доимо ёнма-ён юришига бобомизнинг шу рисоалари аjoyиб исботдир. «Симметрия» нафақат табиатшуносликнинг, фалсафий ма-

салаларнинг, балки риёзиётнинг ўзининг ҳам асосий тушунчаларидандир. «Тарди акс» аслини олганда, шеърятдаги симметрия эмасми? Мисолларга мурожаат қилайлик. Навоийнинг ушбу газалида сўзларнинг симметрик жойланишига, симметрик такрорига, ўрин алмашишига диққат қилинг-а!

**Кўзунг не бало қаро бўлубтур,
Ким жонга қаро бало бўлубтур.
Маъжмуи давони дард қилди,
Дардинки, манга даво бўлубтур.**

**Ишқ ичра онинг фидоси юз жон,
Ҳар жонки санго фидо бўлубтур.
Бегона бўлубтур ошодинг,
Бегонаго ошно бўлубтур.**

**То қилди юзунг ҳавоси жоним,
Юз сари анго ҳаво бўлубтур.
Боқий топар улки бўлди фаний,
Раҳравга фано бақо бўлубтур.**

**То тузди Навоий ояти ишқ,
Ишқ ахли аро наво бўлубтур.
Гўзаллики, маҳорати ҳаттоки, талаба,
аспирант миясидаги билимни ҳам**

«Сон билан ўлчаш» урф бўлиб қолган. Фигурали учуш, «гўзаллик танлови»да қатнашувчиларга баҳо қўямиз — балл берамиз... Шахматчилар «қучи»ни формулалар ёрдамида ҳисоблаб, уларнинг «Эло коэффициентини», «рейтинг»ини топамиз ва «қучи»га қараб тартиблар чиқамиз. Бу ерда «Э, офарин, яшавор! Отанга балли!» деганимиз билан шун битмайди. Бу мақтовни ҳамма қатнашчиға ҳам айтишимиз мумкин. Кимга «қаттиқроқ, қучлироқ» айтмиз? Қанчалик «қучли»? Бунинг билан ўлчамимиз. Мезон, ўлчовсонлар, сонлар, сонлар... Нафосат ва риёзиёт доимо ёнма-ён юрган.

Тасвирий санъатда «санъат ўлчови», «Нафосат меъёри, ўлчови» деган йўналиш бор. Бу нафосат билан риёзиётнинг туташ нукталарида пайдо бўлган йирик илмий йўналиш. Бу йўналиш бўйича катта китоблар, кўплаб мақолалар эзилган ва яна эзилади.... Китобларнинг, расмлар рамкаларининг, биноларнинг ўлчамлари қандай бўлганда кўзга чиройли, хушбичим кўринади? Анави қиз ва йигитга қаранг, мунча «қелишган», улар «қомати» яхши экан... Бундай бўлиш учун инсон «асосий нукталари» орасидаги масофалар узаро қандай нисбатда бўлишлари керак? Бу муаммолар яхши ўрганилган. Бу саволга риёзиёт «олтин кесим» (номининг чиройига эътибор беринг!) нисбатда бўлишлари керак, деб жавоб беради.

Риёзиёт формулаларидаги гўзаллик (бунга кўра билишлик ҳам катта санъат, етарли математик савия талаб қилади), теоремалар ишлатилишининг чиройли усуллари кишида завқ уйғотади, бунинг ҳис қила билиш — математик маданият, математик нафосат белгиси! Бир дўстимизнинг докторлик диссертациясига машхур олим томонидан эзилган тақризда асосий теореманинг исботи хусусида «Теорема нироятда нафис ва чиройли ишлатилган». «Заргарликда аниқлик қандай бўлса, унинг ҳисоб-қитобида ҳам аниқлик шу даражада», дейилган.

Қадимда мусика математик фанлар мажмуасига кирган. Тўрт математик фан — геометрия, астрономия, арифметика ва мусика — «квадривиум» — математик фанлар мажмуаси сифатида универсиетларда ўқитилган. Ўша даврнинг кўпчилик машхур математиклари мусиканга оид рисоалар ҳам эзилган. Хусусан, Абу Наср Форобийнинг кўп жилдлик «Мусика ҳақида катта китоби» француз тилига ағдарилган. Форобий кўплаб қўйлар, чолгу асбоблари яратган. Маълумотларга кўра, мусикани «белгилар» орқали дастлабки ифодалаш Форобийга мансубдир. Олим мукавий оҳанглари ўрганишга математик методларни татбиқ қилди, қўйлар гармониясининг математик принципларини очди. Шарқ мусикасининг ритмик асосини изоҳлаб берди, ритм ўлчовлари ва турларини баён қилди....

Ҳуллас, риёзиёт ва нафосат уйғунлиги, дўстлиги асрлардан бери мавжуд ва бу дўстлик абдийдир. Биз бунга умумий тарзда ёндашдик, ҳолос. Аниқ масалалар талайгина: риёзиёт ва мусика, риёзиёт ва шеърят, риёзиёт ва тасвирий санъат, риёзиёт ва меъморчилик, риёзиёт ва қосинокчилик... Эҳ-ҳе, айтган билан адо бўлмайди....

Мирфозил МИРЗААХМЕДОВ,
физика-математика фанлари номзоди

Киши кўзи қовоғида шиш пайдо бўлди, тиббиёт тилида атерома деб аталади. Уни бир неча дақиқада илгий даражаси бор кўз шифокори олиб ташлади. Кейинчалик пастки қовоғи букилиб киприклари кўзини тирнаб яра пайдо қила бошлади ва кўзи кўрмаслик даражасига етиб борди. Энди кўз шифокори уни даволаш ўрнига «Иккинчи кўзингиз кўраптику», — дея бепарво жилмайиб кўя қолди...

Аммо иккала кўз бир-бирига ҳамбарчас боғлиқлиги сабабли вақт ўтиши билан иккинчи кўз нури пасайиб хиралаша бошлади. Бемор бошқа шифокорга мурожаат қилишга мажбур бўлди. У кишининг хушмуомалалиги, меҳр-муруввати ва кунт билан ўтказган муолажалари тўғрисида бемор шифо топди. Кўзи нурга тўлди ва қайта тугилгандек ҳаёт за-вқларидан баҳраманд бўла бошлади.

Бугунги кунда Наим Шамсутдинов раҳбарлик қилаётган «ОСІЕ-92» фирмаси қовоғидаги тиббиёт бўлими беморлар дарадига малҳам бўлмоқда. Бу шифокор йигирма йилдан зиёд шифолият да-вомида минглаб беморлар кўзига нур бағишлаб кел-моқда. Бугунги кунда бу кишидан шифо толиб кел-таётган кўплаб беморлар

Саломатлик

КўЗЛАРГА НУР БАҒИШЛАётганлар

Қирғизистон, Туркменистон, Тожикистон, Россия ва Украина, ҳатто узок Туркия, Афғонистон, Саудия Арабистони, Ямандан келганларни ҳам учратиш мумкин. Уфа шаҳридан келган Вера Петрова кўзи кўрмай беш йил қийналди. Кўпгина шифохоналарда даво топмагач, бу даргоҳга келди. Мураккаб жарроҳликдан сўнг кўзи ёришиб уйига қайтди. Ун етти ёшли

афғон қизи Нодия Барлос кўз қийалиги ва хира кўришдан изтироб чекиб юрди. Ҳозир бу қизнинг ҳам дарди чекинди. Бундай беморлар ҳақида яна кўплаб гапириш мумкин.

Бу шифохонада кўзи оғриган беморларга кечиктириб бўлмайдиган тез тиббий ёрдам кўрсатиш билан бирга, узок давом этувчи сурункали касалликлардан даволайдиган кундузги шифохона хизмати ҳам йўлга қўйилган. Бу ерда бир вақтинг ўзида катталар билан биргаликда болалар ҳам қабул қилинмоқда.

Ниятимиз халқимиз учун энг замонавий тиббиёт ускуналари билан жиҳозланган ва барча қўлайликларга эга бўлган мўъжазгина кўз шифохонаси барпо этиш, — дейди тиббиёт бўлими бошлиғи Баҳодир Умаров. — Бугунги кунда тиббиёт ускуналари ишлаб чиқарувчи жаҳоннинг етакчи фирмалари билан алоқа боғланганмиз. Бу билан эзгу ниятларимизнинг амалга ошишига яна бир қадам қўйилмоқда.

Мурод
РАХИМОВ.

«Жаҳон адабиёти» журналининг 2-сони босмадан чиқди. Унинг илк саҳифасида Президентимиз Ислам Каримовнинг «Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт қафолатлари» асарига шоир, ёзувчи ва олимларимизнинг «Истиқболимиз дастури» сарлавҳаси остидаги фикр-мулоҳазалари берилган.

Жумладан, Ўзбекистон халқ шоири Эркин Воҳидов шундай ёзади:

«Биз яшаб турган даврнинг энг оғирлиги масалалари, энг мушкул муаммоларини ифода қилган бу китоб улкан умидбахш куч билан, келажакка буюқ ишонч билан эзилган. Унда келтирилган далиллар ва рақамлар нафақат ўзбек ёки қозоқ, қирғиз, тожик ё туркман учун, балки Ўзбекистонга қизиқиб назар солаётган жаҳон ахли учун алоҳида аҳамиятлидир. Лекин китоб биринчи навбатда ўзбеклар юрти ҳақида ва ўзбеклар учун эзилган. У ватандошларимиз томонидан қизиқиб ўқилишига, қўллар учун қўлланма бўлиб хизмат қилишига шубҳа йўқ. Мен халқимизнинг шундай китобининг дунёга келиши билан та-

риқлайман!»

Машхур араб ёзувчиси Журжи Зайдоннинг «Фаргона ўқинган» асарини севиб ўқигансиз. Адибнинг наср бўлимида берилган «Хорун ар-Рашиднинг синглиси» тарихий романи Аббосийлар халифалигининг гуллаб-яшнаган даврини ўз ичига олади. Роман ёзувчиға катта шон-шухрат келтиради. Ушбу асар воқеаларнинг ҳаққонийлиги, мавзусининг қизиқарлилиги билан диққатга сазовор.

«Шеърят гулшани» меҳмони — Ўзбекистон халқ шоири Омон Матжоннинг

«Кўёшнинг шохидлигида» шеърый туркумидан намуналар ўқисиз.

«Жаҳон шеърятини» рунда хитой шеърятини ва Борис Пастернак шеърларидан таржималар берилган. «XX аср романи» саҳифасида америка ёзувчиси Артур Хейлининг «Оқшом хабарлари» романининг давоми босилган.

ки, тирикликнинг бош сабабчиси бўлмиш Аёл тўғрисида фикр алмашадиган пайт келди.

Айтматов. Ундай бўлса, суҳбатимиз жонлиб кетиши учун «Аёллар» номи шеърининг ўқиб бергин! Сўнг ўтган-кетган гапларни эслаймиз. Бир вақтларда боблар ўқийсиз. Муаллиф Хива юришида иштирок этиб, қонли уруш манзарасини жаҳоний тасвирлайди.

Нашрлар

РАНГ-БАРАНГ ВА МАЗМУНЛИ

ичра энг роҳатихони суюкли аёлнинг товушидир», деган эди. Қалбимизда бироз хиралашиб қолган бўлса-да, лекин қанчан биз учун азиз бўлмиш сиймолар, майли, жонлансин», — дейди. Бутун асар давомида бу икки аллома дилга яқин аёллар ҳақида сирли суҳбат қурадилар.

«Мангуликка дахлдор» рункида 100 йиллиги нишонланган Мухтор Авезовнинг «Ким айбдор?» ҳикоясини ўқийсиз ҳамда Ўзбекистон Фанлар академиясининг ҳақиқий аъзоси Иззат Султоннинг «Улкан

адиб сабоқлари» ва ёзувчи Носир Фозилонинг «Мухтор оға» мақоласи билан танишасиз.

«Мозийдан садолар» саҳифасида эса америка журналисти Январий Алоиз Мак-Ғаханнинг «Ўқузда» хабарий ҳаракатлар ва Хиванинг кулаши» асаридан боблар ўқийсиз. Муаллиф Хива юришида иштирок этиб, қонли уруш манзарасини жаҳоний тасвирлайди.

Шунингдек, журналнинг «Тарих тилга кирганда» саҳифасида Виталий Шен-талинскийнинг «Мишқа Хамён ва Владимир Ленин» ҳужжатли хотирасини; филология фанлари доктори Нахиддин Қосиловнинг «Маънавийлик сарнашмаси» мақоласини «Китоблар оламида» саҳифасида ўқийсиз. Бу мақолада «Хадислар китоби» тарихда биринчи марта тўлиқ ҳолда, тўрт жилда ҳажмида ўзбек рункида босилиб чиқиши ҳақида гап боради. «Солнома» рункида эса Қирғизистондаги маданий ҳаёт билан танишасиз.

Кўриниб турibdiki, журналнинг 2-сони ҳам бой ва ранг-баранг.

Назира ЖўРАЕВА.

Бугунги кунда таълим муассасаларида компьютердан фойдаланиш тобора кенг қўлчол ёймоқда. Бу борада «Ўзбекйўвватоматика» ҳиссасдорлик жамияти фаолияти муҳим аҳамиятга эга. Жамият асосан компьютерларни йиғиб, синфларга ўрнатиш, созлаш, улар билан ишлашни ўргатишга ихтисослашган.

Рустам Шарипов олган сурат.

Тарихий манбалардан олинган маълумотларга кўра, соҳибқирон Амир Темур ўзи келин қилажак қизларнинг нафақат насл-насабини, ҳатто жисмоний соғломлик даражаларини ҳам махфий йўллар билан суриштиришни тайинлаган экан. Бу ҳолат улўғ бобомизнинг оила масаласига давлат сиёсати даражасида ёндашганидан далолат беради.

Халқимизда «Қоғозга ўралган қандай» деган ибора ишлатилади. У билан кўпчича яхши тарбия бериб ўстирилган қизлар таърифланади. Аммо айримлар қиз болани асраб-авайлаб тарбиялаш деганда унинг кўпроқ уйда бўлиши, енгилроқ касблар билан шугулланишини ташнадилар. Унинг соғлигини доимо назорат қилиб туриш, бошланғичдан касалликнинг олдини олиш ишига эса асосий масала деб қарашмайди. Гўё балоғатга етган қизнинг шифокор қабулига тез-тез қатнаб туриши шу қиз, қолверса шу оила шаънини ерга урармиш ёки бундан турли ортиқча гап-сўзлар пайдо бўлармиш.

Лекин ана шу қиз эртага турмушга чиқиб, яширилган касалликни иситма ошқор этганда оғир оқибатлар келиб чиқиши, ортиқча гап-сўзлар қўйишини ўйламайдиганлар ханузгача топилади. Ваҳоланки, бугунги кунда оилавий қўйди-чикдиларнинг сабаблари қаторида келиннинг носогломлиги тўғрисида фарзандсизлик омилли кўрсаткичи салмоқли ўринини эгаллайди. Ана шу муаммоларнинг олдини олиш тадбирлари қаторида ўтган йили шаҳримизда ўсмирлар соғлигини тиклаш марказининг ташкил этилганини айтиш жоиз.

Марказимизда шаҳар соғлиқни сақлаш бош бoshқармаси томонидан ўсмирларни оилага тайёрлаш мақсадига ташкил этилган, — дейди марказ бош шифокори Маҳбуба Орифхонова. — Чунки шу пайт-

га қадар ўсмирлар шифокорга мурожаат қилганда гўё аросатда қолган эдилар. Улар ўз жисмоний ва руҳий имкониятларига кўра педиа-трларга «катталар», катталар шифокорларига «ёшлик» қилишарди. Энди ана шу муаммо тўғрисида ҳал этилди. Ҳозирда бизда ошқозон-ичак, асаб тизими, юрак қон-томир касалликлари даволанади, жарроҳлик муолажалари ўтказилади. Шунингдек ўсмир қизлар соғлигини му-

да дейдиган бўлсак, бу — мингта соғлом бўлажак она экани маълум бўлади. Улардан туғиладиган қанчадан қанча соғлом фарзандлар чик. Қизини шундаки, марказда ўсмирлар оила қуришга нафақат жисмонан балки маънавий-руҳий жиҳатдан ҳам тайёрланишади. Бу ерда тиббий муолажалардан ташқари «Никоҳ ва оила», «Оилани режалаштириш» мавзуларида мутахассислар машғул-отлар олиб боришади. Дарвоқе, «оилани режалаштириш» иборасига таажуб билан қарайдиганлар ҳали ҳам бор. Улар ўз қарашларини ўзларича ҳимоя қилиб: «Қанча фарзанд кўриш ҳар кимнинг шахсий иши», дейишади. Ҳақиқатан ҳам шундай. Аммо оилани режалаштириш ёшларга тавсия ҳолос. Бундан асосий мақсад — фарзандлар соғлом туғилсин.

ҚОҒОЗГА ЎРАЛГАН ҚАНДИМ?

Ҳофаза қилиш хонасида ҳам малалачи мутахассислар меҳнат қилишади. Чунки ўсмир қизларда пайдо бўлган турли хасталиклар кўп ҳолларда жинсий аъзоларда ҳам ўз асоратларини қолдиради. Афсуски бизда айримлар турмушга чиқиш ёшидаги қизнинг шифокор қўриғидан ўтиб қўйиш лозимлигига бошқача кўз билан қарашади. Ўсмир қизлар ҳам шифокор ҳузурида кўриқдан ўтиб қўйишга уялишади. Уялиш керак, албатта. Аммо ҳар нарсанинг ҳам чегараси бор. Касал бўлиш уят эмас, балки касал бўлатуриш унга қарши курашмаслиқ уят. Марказимизда бу ҳолат шифоба олинган. Масалан, бизда даволанган ўсмир қиз худди ўқийшга ёки ишга қелиб кетгандай кундузги шифохона шарафига даволаниши мумкин. Соғайиб чиққач, унга ўз истағига кўра тузалганлик ҳақида шифохона варақаси берилмаслиги мумкин, яъни унинг марказда даволангани сир тутилди.

Утган бир йил мобайнида марказда икки мингдан ортиқ ўсмирнинг соғлиғи тикланди. Агар уларнинг те-н-ярмини ўсмир қизлар ташкил эта-

ди дейдиган бўлсак, бу — мингта соғлом бўлажак она экани маълум бўлади. Улардан туғиладиган қанчадан қанча соғлом фарзандлар чик. Қизини шундаки, марказда ўсмирлар оила қуришга нафақат жисмонан балки маънавий-руҳий жиҳатдан ҳам тайёрланишади. Бу ерда тиббий муолажалардан ташқари «Никоҳ ва оила», «Оилани режалаштириш» мавзуларида мутахассислар машғул-отлар олиб боришади. Дарвоқе, «оилани режалаштириш» иборасига таажуб билан қарайдиганлар ҳали ҳам бор. Улар ўз қарашларини ўзларича ҳимоя қилиб: «Қанча фарзанд кўриш ҳар кимнинг шахсий иши», дейишади. Ҳақиқатан ҳам шундай. Аммо оилани режалаштириш ёшларга тавсия ҳолос. Бундан асосий мақсад — фарзандлар соғлом туғилсин.

Абдумалик АБДУРАХМОНОВ.

бой йўлдошев раҳбарлигида яратилган ушбу йирик ишланма 129-ўрта мактабда фаолият курсатётган тажриба майдончасида синовдан муваффақиятли ўтди. Тестлар ўтказиш воситасидан бу илғор усул ўзини тўла оқлади. Энг муҳими фанни ўзлаштириш даража кўрсаткичи юқори бўлди.

Саодат ОДИЛОВА.

Иқтидорли ёшларнинг чет элда таълим олишларини қўллаб-қувватловчи «Умид» жамғармаси синовларидан муваффақиятли ўтган хорижий олий ўқув юртиларига жўнаб кетишди. Улардан бири — Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети-нинг 2-курс талабаси Саида Мусахоннади.

— Саида, мана сиз танловда юқори натижаларга эришдингиз. Танлов жараёнидан қоникдингизми?

— Маълумки, танлов уч босқичдан иборат бўлди. Унда Ўзбекистонимизнинг турли бурчларидан келган ёшлар қатнашдилар. Биринчи босқичда хорижий тилларни билиш даражаси текширилди. Мен инглиз тили бўйича тахсил олганим сабабли инглиз тилидан тест топширдим. Бу босқичда ижобий натижаларга эришган, иккинчи босқичда мутахассислик бўйича қатнашдим. Компьютерда берилган саволларга жавоб бердик ва ўша заҳоти олган баҳоларимизни билдик. Кейинги босқичда журналистлар билан суҳбат ўтказилди. Менинг мутахассислигим журналистика

САИДА АМЕРИКАДА ЎҚИЙДИ

эди. Суҳбат журналистика соҳаси бўйича, чоп этган мақолаларини тўғрисида бўлди. Учинчи асосий босқич эса Ўзбекистон тарихига, маданиятига, урф-одатига оид бўлди. Кўпгина тенгдошларим тилини мукамал билишсада, шу синовдан ўтишолмади. Танловда ҳар бир талабадан мустаҳкам билим талаб этилди. Бу босқичдан қоникқили ўтганлар, энг охириги хал қилувчи тестга қўйилдилар. Энг юқори балларни йиғган иқтидорли талабалар сараланиб олинди. Синов босқичлари ана шундай ҳаққоний ўтганидан мамнунман.

— Нега айнан инглиз тили бўйича тахсил олдингиз, тилини мукамал билишингизда кимлар ёрдам берган?

— Онам инглиз тили бўйича мутахассислар. Тил ўрганишга бўлган эҳтиёж оиламизда яққол сезилди. Синглим Озода ҳам TOEFL имтиҳонларини топшириб, юқори натижаларга эришган. Ўтганлар, энг охириги хал қилувчи тестга қўйилдилар. Энг юқори балларни йиғган иқтидорли талабалар сараланиб олинди. Синов босқичлари ана шундай ҳаққоний ўтганидан мамнунман.

— Саида, сизга журналистика мутахассислиги бўйича қайси хорижий юрда тахсил олишингиз белгиланди?

— АКШ да, тўғрисиға эса, Колорадо штати Бодер шаҳридаги Колорадо университетида 4 йил мобайнида тахсил олдингиз бўлдим.

— Сизнинг оиламизда хорижда ўқийшингизга муносабат қандай?

— Ота-онам, қолверса ўзим бир умр чет давлатларда ўқшини орзу қилганмиз. Оиламиз билан уларнинг маданиятига, урф-одатига, адабиётига қизиқиш катта. Бу биз орзу қилган бахт, билимларимни мустаҳкамлаш, бойитиш бораҳисидиға энг қулай имконият.

Ҳозирда менга юқулатилган энг асосий вазифа — билим олиш. Бор қуч-ғайратимни ва ақлий салоҳиятимни ишга солишим лозим. Келгусида эсиртирган билимларимни Ватанимизга раванж қилишда сарфламоқчиман. Ватанимнинг менга бўлган ишончини оқлаш ниятидам.

Табиатнинг чуқур билимдони Ч.Дарвин умрининг охирида ўзининг шеърятга, музикага иштиёқининг камайгани хусусида ўқиниб, агар умрини қайтадан бошлаш насиб қилганда ҳар ҳафтада лозақал бир марта бир оз шеър ўқиш, бир оз музика тинглашни қоида қилиб шу йўл билан мианинг тегишли парчаларини фаол сақлаб қолган бўлар эдим, деб ёзган эди.

Ҳақиқатан ҳам кишининг ҳис-туйғулари маълум тарбияга, махсус парваришга, мунтазам машқларга муҳтож. Инсон ҳаётида айниқса музиканинг аҳамияти катта. Музика таъсирида киши ғоят нозик ва теран ҳиссиётларни, ўткир эҳтиросларни бошдан кечирилади. Инсоният қадимдан музиканинг турли туйғуларини қўзғатиш хусусиятидан фойдаланиб келган. Масалан, ҳал қилувчи жанрлар олдидан музика руҳни кўтарган, жасоратга шайлаган. Ҳозирги кунда ҳам Африканинг баъзи қабилаларида музика ёрдамида овчилар шундай матонат касб этадиларки, шерлар билан тик олишиб уларни енгадилар, жароҳатлан-

Санъат

МУЗИКА — ДИП ҚУВОНЧИ

ганда эса ҳатто оғриқни сезмайди.

XVIII аср музикаси роҳат, ором бағишлаган бўлса, XIX асрга келиб музика кўтаринки романтик ҳаётни, сирли гуссаларни уйғотган. XX аср музикаси эса фалокатларни башорат қилади, кўнгилларга гулу солади, инсониятнинг ғам-алам ва армонларини акс эттиради.

Музика дори-дармон ўрнини бемалол босиши мумкин. Шу мақсадларда шифокорлар классик музикани тавсия қиладилар. Аниқланишича, Бетховеннинг 5-симфонияси юрак фаолиятига хуш таъсир қилади, унинг «Ой сонатаси» эса асабларни тинчлантиради. Бахнинг «Италия концерти» қаҳру ғазабни босади, Шопеннинг мазкуралари ва Штрауснинг вальслари ҳавотирли туйғуларни арилади. Чайковскийнинг «Оққуш кўли» кўн босимини туширади. Шопеннинг ре-минор ноктюрни ҳам кўн босими олиб кетганда кўн қилади.

Еки Брукернинг тўққизинчи симфонияси юрак-томир аъзоларига ҳудди шовқин сингари таъсир кўрсатиб минутага айланган кўн ҳажимини кескин камайтиради. Бахнинг учинчи, Бранденбург концертининг адажю ва аллегроси эса аксинча — бу кўрсаткиччи оширади, томир зарбларини камайтиради.

Бирок жиддий симфоник музикани биринчи бор тинглаган киши кўп ҳам ҳузур қилмаслиги, уни тушунамслиги мумкин. Шинаванда кишилар фикрича бундай музиканинг маъноси фақат такрор ва такрор тинглаганда очила боради.

Мумтоз музика ҳатто сизирларга ҳам ёқиб ишботланган. Уларга айниқса Бах манзур экан. Тажрибаларда симфоник музика сизирлар сутини 5-10 фоизга кўпайтирган, замонавий суронли оҳанглар эса аксинча камайтириб юборган.

Ҳатто ўсимликларнинг музикага бефарқ эмаслиги ҳам ажабланарли ҳол. Музиканинг бу хусусиятларини одамлар аллақачондан бери манфаат билан қўллаб келадилар. Канадалик мутахассис ҳулсаларига қараганда Бахнинг сонаталари ўсимликлар ҳосилдорлигини 66 фоизга кўтара олади. Америка миришқори эса музика эшитиб, фавқуллоҳда пишқ ва бақувват, ғоят ёрқин рангли гулларни етиштирган. Ҳар түп атиргул 65 тагача гўнча боғлаган. Шуниси қизиқки, ўсимликларга баҳор мавзуларида яратилган музика асарлар кўпроқ ёқар экан. Экинларни парвариш қилганда, тагини чопганда, ўғит солганда музиканинг фойдаси айниқса аққол кўзга ташланади. Музика таъсирида ўсимликлар касалликка кам чалинади. Чалинганда ҳам тез ўнганлади. Махсус синовлар музика концерти ўсимликларнинг нафас олишини икки баробар кучайтиришини, унинг таркибидagi фойдали моддалар ҳиссасини 20 мартагача оширишини исботлаган.

Ошқовоқ эркаклар хонишини, сули аёллар овозларини хуш кўриши, зиғир эса нал наваларига мойиллиги кўзатишган. Гершвин музикаси макканининг ўсишини тезлатибгина қолмай унинг домининг вазини 42 фоизга кўтаради. Музика остида ривожланган помидор кўчати 4,5 метргача авж олгани ва 835 дон мева бергани, ҳар дон картошканинг узунлиги 15 сантиметргача, вазни 400 граммгача етгани маълум.

Ўсимликлар ўзига ёққан товушларга интилиб номуъқул, масалан, ногора садоларидан қочиб ўз муносабатини билдириши ҳам қизиқ. Бунда ҳам Бах юқори ўринда туради. Хусусан Бахнинг орган учун ёзган прелюдияси эшитилган томонга ўсимлик 35 градусгача, ҳинд сатори томон 60 градусгача эгилар экан. Буюк Лейбниц ўзининг математика тафаккури билан музикани «дил қувончи» деб баҳолаган эди. Чиндан ҳам вақт, давлат чегараларидан хатлаб ўтиб, жаҳон хазинасидан ўрин олган музика асарлар жозибасининг сири — уларнинг ҳиссий таъсири кудратидир. Мухаммал асбобларда, юксак бадийи савияда ижро этилган жиддий, чуқур музика кишининг руҳиятини бойитишга, унинг ҳатти-ҳаракатига таъсир кўрсатишга қодир. Музика ёрдамида одамларнинг маънавий олами исталган йўналишда шакллантирилиши, янги, номуъқул кирралари кашф этилиши мумкин.

Иззат АХМЕДОВ тайёрлади.

Чилонзор даҳасидаги сўлим дарё бўйига жойлашган «Тошметрокурувчи» стадионида «Тошметрокурулиш» курилиш бошқармаси кўли гул усталарининг сай-ҳаракатлари билан кенг миқёсдаги таъмирлаш-қайта қуриш ишлари амалга оширилди.

Қисқа муддат ичида 4 та ностандарт теннис кортлари ўрнида 8 та замонавий талабларга жавоб берувчи кум ва хард қопламали янги кортлар бунёд этилди. Энди бу ерда туман, шаҳар ва республика миқёсдаги мусобақаларни бемалол ўтказса бўлади.

Бутунлай қайтадан қурилган янги теннис кортларида «Хавас» мусобақаларига ўхшаш илк «Чилонзор» теннис мусобақалари бўлиб ўтди. Унда тумандаги корхона, ташкилот, муассасаларнинг раҳбарлари, ҳокимлик ходимлари, Америка Қўшма Штатлари ва Индонезия мамлакатларининг республикаимиздаги элчихонаси ходимлари иштирок этишди.

— Шаҳримизда яна битта теннис корти том маънода қайтадан қурилиб аҳоли ихтиёрига топширилди, — деди мусобақани очар экан туман ҳокими Анвар Алиев. — Бу туман миқёсдаги яна бир оммавий мусобақага асос солишга имкон туғдирди. Корт-

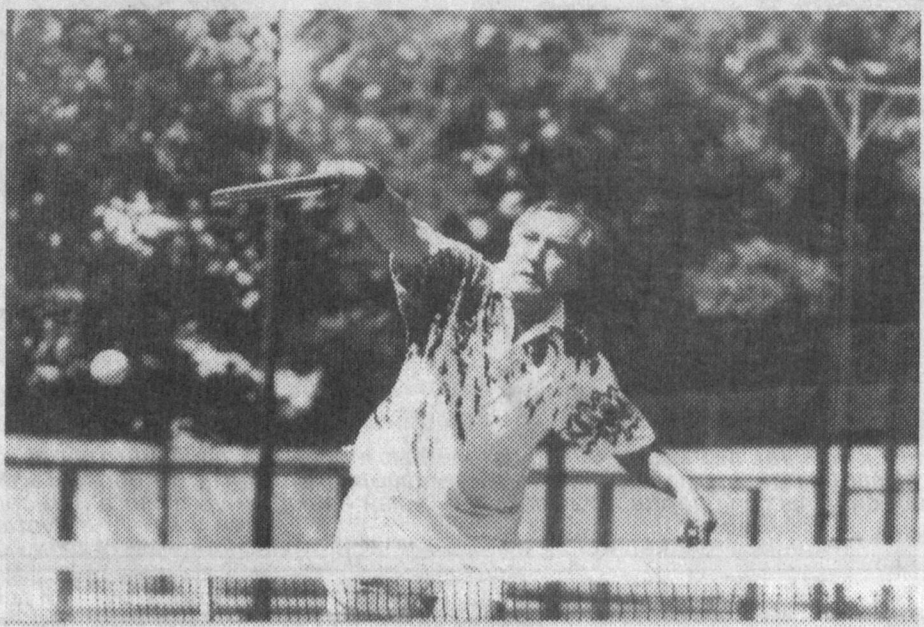
Биз Чилонзор тумани жисмоний тарбия ва спорт кўмитасининг раи-

Теннис

«ЧИЛОНЗОР» КОРТГА ЧОРПАДИ

си Валерий Николаевич Мураткин сўхбатга тортди.

— Кортларда кундузи болалар,

да эса мусобақалар ўтказиш билан бирга соғломлаштириш гуруҳларида қатнашиб соҳат-саломатлиқни тиклаш мумкин бўлади.

кечқурун яқин атрофдаги аҳоли, метрокурувчилар, умуман барча хоҳловчилар теннис билан шуғулланишлари мумкин, — дейди у. —

Ажойиботлар

ЗАҲАР ОТАДИГАН ИЛОНЛАР

ва уч кун ўтгач овчи бутунлай соғайиб оёққа турган.

Маҳаллий халқнинг фикрича, ана шундай чора кўрилмаганда овчининг заҳарланган кўзи умуман кўриш қобилиятини йўқотган бўларди. Афтидан пешоб таркибидagi аммиак илон заҳарининг кучини бартараф қилган.

Табиатшунос олим Богертнинг фикрича, кобралар заҳар отиш механизми билан тушуриш орасида ҳеч қандай умумийлик йўқ экан. Аслини олганда тушундирган кобралар заҳар отадиган ҳисобланади. Лекин бунда заҳар сўлак билан аралашмасдан чиқади. Илон ҳужум қилган пайтда унинг заҳар бези атрофидagi мускуллари кескин қисқаради, тор тарновчадан босим таъсирида заҳар сачраб кетади ва у 2 метр масофача етиб боради. Шу лаҳзада илон нафас олмасдан

қотиб қолади, чунки отиладиган заҳар оқими нафас оладиган ҳаво билан сочилиб кетмаслиги керак. Илоннинг бир марта отган заҳари 3,7-6,8 миллиграмми ташкил этади.

Кизиги шундаки, ўта безовталанган кобра бир йўла 28 марта заҳар отиши мумкин. Дастлабки 3-4 отишда заҳар узок масофага етиб боради. Ҳар бир «ўк» орасидаги муддат 0,07 сонияни ташкил эта-

ди. Табиийки, бундай ўта қисқа вақт ичида одам кипригини қоқшишга ҳам улгурмайди.

Африкада заҳар отадиган кобраларнинг иккита тури учрайди: қора бўйинли нигриколлис ва жанубда яшовчи гемахетус. Бу иккала илоннинг бўйи 2 метрга етди. Емишларини заҳарли тиши билан овлагач ютади, фақат одамлар сингари йирик душманларига заҳар отади.

«Илонхона мудири профессор Маршалл уста-уст қўйилган илон катаклари олдидан ўтаётганда чинқирок илонлардан бири унга ташланади, қутилмаганда илоннинг заҳарли тиши каттак тўрига илиниб қолади. Шунда унинг оғзидан отилиб чиққан заҳар Маршаллнинг кўзига тушади. Шу ондаёқ унда оғрик билан бирга на-

Теннис кортларидан ташқари бу ерда футбол стадиони мавжуд, атлетик гимнастика, аёллар шейпинги, болалар атлетизм гуруҳлари фаол ишлаб турибди. Теннис борасида таъкидласа арзигулик ютуқларимиз ҳам бор. Жумладан, клуб тарбияланувчилари — 1986 йилда туғилган Денис Истомин, ундан бир ёш кичик бўлган Ян Богданович, Акмал Шариповлар ўз ёш тоифаларида Ўзбекистон бўйича энг кучли теннисчилар қаторига киради. Кейинги пайтларда туманимизда теннисни ривожлантиришга айниқса катта аҳамият қаратяпмиз. Ҳозир «Метрокурувчи» теннис шўъбаларида бешта мураббий кўлида 100 га яқин болалар катта ракетка сирларидан воқиф бўлмоқда. Мухими, эндиликда ўйингоҳ республикадаги энг маҳоратли болалар ва ўсмирлар ййинларда қатнашиб, асосий машғулотларини ўтказадиган масканга айланди. Келгусида спорт кийимлари дўкони, клуб аъзолари учун қаҳвахона — ресторан очиш режаларимиз бор.

Шу кун 48 иштирокчи жуфтликларга бўлинган ҳолда ғалаба учун кураш олиб борди. Қизиқарли ўтган финал беллашувиди эса Ашуров — Ефатов жуфтлиги Иванов — Кайлар устидан устун келиб, чемпионлиқни кўлга киритди. Учинчи ўрин Белов — Хромихларга насиб этди. Барча голиб, совриндор ва ажойиб ўйин кўрсатган, теннис ривожини учун жон куйдираётган ҳаваскор теннисчилар мусобақа ҳомийлари — «Бешёғоч», «Кока-кола», «Тошкент ЛТД» фирмалари, Қизил Ярим Ой жамиятининг туман бўлими, «Тошметрокурулиш» курилиш бошқармаси, «Олмазор» кўшма корхонаси, «Суил», «Оқтепа» хусусий корхоналари томонидан ажратилган қимматбаҳо совғалар, махсус медаллар билан тақдирланишди.

Энг муҳими, шаҳримизда яна бир ажойиб, файзли ва қизиқарли теннис мусобақасига асос солинди. Демак, халқ саломатлигини тиклаш борасида яна бир салмоқли қадам қўйилди.

Дилшод ИСРОИЛОВ.

СУРАТЛАРДА: «Чилонзор» мусобақасидан лавҳалар. Рашид Галиев олган суратлар.

фас қисий бошланади. Кўз оғриғи бир неча кундан сўнг ўтиб кетади, нафас қисий эса бир йилгача давом этади. Бир ҳафта давомидида бемор кеча-кундуз сўялма курсида ўтириб чиқади. Ён-бошланинги ҳам иложи бўлмайди, чунки бундай ҳолатда нафас қисий бошланарди. Ушбу кўнгилсиз воқеадан сўнг Маршалл илонларга яқин келолмай қолди. Яқинлашса шу ондаёқ нафас қисий бошланарди. Бундай ҳолларда баъзан эс-хушини ҳам йўқотиб қўярди. (Хорижий матбуот маълумотларидан).

Кобраларнинг подшоҳи — Шох кобра заҳарли илонлар орасида энг каттаси, узунлиги 5 ярим метргача бўлиб, жануби-шарқий Осиёнинг тропик ўрмонларида яшайди. У фақат заҳарли илонлар билан озикланади. Заҳари ўта кучли бўлиб, одам ёки йирик ҳайвонга заҳар солганда уни бирмунча вақт тишлаб туради, бинобарин, ўлжага кўпроқ заҳар юборади. Бу илон заҳарига қарши ҳеч қандай дори-дармон фойда бермайди, чунки заҳарланган жонот тезда ҳалок бўлади.

Ана шундай Шох кобралардан бир жуфти қачонлариди Сингапурдан Тошкент ҳайвонот боғига келтирилган эди. 2-3 ой давомидида илонлар ҳар қандай емишдан бош тортишди. Сўнгга кобралардан бири Термиз ҳайвонот боғига қўйрилди. Бундай тадбир ҳам фойда бермади. Илонлар 2-3 ойдан сўнг очликдан ҳалок бўлди.

Яҳё ДАВЛАТОВ, биология фанлари доктори.

Малҳамлар

КУНГАБОҚАР КИМГА БОҚАР?

Кунгабоқар мураккаб гуллилар оиласига мансуб бўлиб, бўйи 3 метргача етадиган бир йиллик ўсимлик.

Пояси тик ўсувчи, бақувват, дағал туқлар билан қопланган. Гуллари сариқ рангли, саватчага тўпланган.

Меваси пишганда очилмайдиган писта. Оқ, қора рангда бўлади. Ёз ойларида гуллайди, меваси кўзда пишиб етилади.

Табобатда саватчага тўпланган четдаги гуллари, барги ва мойи қўлланилади. Гуллари гуллаш пайтида йиғиб олинади, салқин, очик ҳавода қуритилади. Барги ва гуллари кўруқ жойда 2 йил мобайнида сақлаш мумкин.

Кунгабоқардан пектин моддаси олинади. Пектин ошқозон-ичак ҳасталикларидида ишлатиладиган дори-вор препаратлар учун асос ҳисобланади. Кунгабоқар мойи эса мойли эритмалар, суртма дори-вор, пластрлар тайёрлашда ишлатилади. Баъзан қовурилган мойи куйганда тавсия этилади. Шу билан бирга мойи парижонхотирлиқнинг олдини олиш ва даволашда малҳам бўла олади.

Таркибидagi тўйинмаган ёғ кислоталари борлиғи учун парижонхотирлиқда қўлланилади. Бунда саримсоқ билан бирга аралашмаси яхши наф келтиради. Кунгабоқар мойи ўт — сафро ажралишини кучайтиради. Баргида ва гулларида флавоноид, гликозид, холин, бетион ва бошқа моддаларни сақлайди. Шу боис бир талай ҳасталикларни даволашда қўлланилган. Жумладан тана ҳарорати юқори бўлганда юрак, бод, сарик ҳасталиғида, пешоб ҳайдашда малҳам бўла олади. Иштаҳани очиш учун кунгабоқар гулидан бир ош қошиқда олиниб, 1 стакан қайноқ сувга солинади, чой сингари дамланади, сўнгга ярим стаканда таомдан ярим соат олдин ичилади. Кунгабоқар мойи техникада, саноатда, косметологияда ҳам қадрланади.

Мирзамир МИРЗАШАРИПОВ, доришунос.

Бош муҳаррир Эркин ЭРНАЗАРОВ

ТИЖОРАТ ХАБАРЛАРИ ВА ЭЪЛОНЛАР

ТОШКЕНТ
ОҚШОМИ

Сизнинг рекламаларингизни, хусусий эълонлар ва хусусий бизнес бўйича эълонларни, шунингдек таъзияларни, таваллуд кунлари, тўйлар, юбилейлар муносабати билан қўтловларни, никоҳ эълонлари ва шунга ўхшаш эълонларни ўз саҳифаларида ёритади.

Эълонлар шанба ва якшанбадан ташқари ҳар кун соат 9.00 дан 17.30 гача қабул қилинади.

Маълумотлар учун телефон: 133-28-95.

Факс: (3712) 133-29-09.

МАНЗИЛИМИЗ: МАТБУОТЧИЛАР КЎЧАСИ,

32-УЙ, 2-ҚАВАТ, 202, 202-«а», 206-ХОНАЛАР.

ЯРМАРКАГА МАРҲАМАТ!

ҲУРМАТЛИ ҲАМЗА ТУМАНИ
ФУҚАРОЛАРИ!

СИЗНИ 25 СЕНТЯБРЬ КУНИ СОАТ

8.30 ДАН 14.00 ГАЧА ҲАМЗА ТУМАНИ

БАНДЛИК ХИЗМАТИ ТОМОНИДАН

ТАШКИЛ ЭТИЛАЁТГАН ИШЧИ БЎШ

ЎРИНЛАРИ, ЎҚИШ ЖОЙЛАРИ ВА

ВАКАНТ ЛАВОЗИМЛАРИ

ЯРМАРКАСИГА ТАКЛИФ ҚИЛАМИЗ.

ЯРМАРКА «ШАРҚ ЮЛДУЗИ»

САРОЙИ МАЙДОНИДА ЎТКАЗИЛАДИ.

АВТОБУСЛАР: 72, 48, 148, 22, 15, 6,

49, 119, 161. «Дубовая» бекати.

Мингчинон қўргони, 9-бўлимда 16 сотихли уй сотилади.

Тошкентдаги 21-05-05 телефонга эрталаб соат 6 дан 9.00 гача, кечаси соат 21 дан 24 гача МУРОЖААТ ҚИЛИНГ.

Сирғали туман солиқ инспекцияси томонидан Акром Ақбарович Фуломовга берилган 0601921 сонли йўқолган патент гувоҳномаси

БЕКОР ҚИЛИНАДИ

Тошкент вилояти ҳокимлиғи томонидан Зикрилла Аҳмедович Бобонозовга «Навруз» қаҳвахонасини хусусийлаштириш ҳақида берилган 1952-рақамли йўқолган ордер

БЕКОР ҚИЛИНАДИ

Оқтепа майдонида уй сотилади. Тел. 78-82-04.

ТОШКЕНТ
ОҚШОМИ
Toshkent oqshomi

Муассис:
ТОШКЕНТ ШАҲАР
ҲОКИМЛИГИ

Манзилимиз:
700000, Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 32

Телефонлар:
хатлар — 133-29-70;
эълонлар: 133-28-95,
132-11-39,
факс: (3712) 133-29-09.

Душанба, горшанба
ва ҳуна
кўчалари таъди.
Ҳашр кўрасида
64690

Нашрни етказиб бериш
масалалари бўйича турар
жойлардаги почта
бўлимларига ёки «Тош-
кент почтаси»га 133-74-05
телефонига мурожаат
қилишингиз мумкин.